

Istoria dreptului întreprinderilor publice din România în prima parte a secolului al XX-lea

ANDRÁS PETI

doctorand în drept

Universitatea Națională de Servicii Publice,

Școala Doctorală de Științe ale Administrației Publice

E-mail: peti.andras@hallg.uni-nke.hu

REZUMAT

Prezentul studiu și-a propus o analiză a reglementării întreprinderilor publice din prima parte a secolului XX, până la cel de-al Doilea Război Mondial, care a coincis cu schimbarea regimului politic în România. Pe parcursul cercetărilor, am luat în considerare calitatea de subiect activ al economiei a întreprinderilor publice din România în această perioadă. În acest sens m-am concentrat pe trei aspecte. În ce fel a reușit statul să se comporte ca un bun gospodar? Din poziția de putere, cum și-a îndeplinit obligația în beneficiul interesului public? Totodată, prin prisma modificărilor legislative, dacă și în ce măsură a contribuit la succesul întreprinderilor publice? Este o certitudine faptul că secolul al XX-lea a înregistrat cele mai mari transformări în percepția abordării problematicii întreprinderilor publice. Societatea românească fiind bazată preponderent pe agricultură, în urma revoluției industriale din secolul trecut și a controlului exercitat de către marile companii și capitalul străin din Europa de Vest, conducerea țării a fost așezată în fața unei adevărate provocări. Definirea rolului statului în economia națională, în contextul creșterii nivelului de trai în urma dezvoltării industriale, trecerea prin cele două războaie mondiale, Marea Criză Economică de la sfârșitul anilor 1920, care a apăsât și România, au reprezentat în permanență subiecte pe ordinea de zi a guvernelor.

CUVINTE CHEIE

istoria dreptului, întreprinderi publice, România, secolul al XX-lea, măsuri de ocrotire a intereselor naționale, incompatibilități, întreprinderi publice în regie directă.

State-Owned Enterprises in Romanian Legal History in the First Part of the 20th Century

ABSTRACT

The present study proposes an analysis of the regulation of state-owned enterprises (SOEs) during the first part of the 20th century, until World War II, which had occurred concomitantly with political regime change in Romania. During my research I have taken into consideration the status of SOEs in Romania as active subjects of the economy in this period. In this regard I focused on three aspects. In what way did the state succeed in being a good owner? From its position of power, how has the state fulfilled its obligations to serve the public interest? At the same time, did the change of regulations guarantee >>

>> the SOE's success, and if yes, then in what way? It is a fact and reality that maybe the 20th century registered the most important changes in the history of SOE's. The Romanian economy, based predominantly on agriculture, put the leaders of the country before a great challenge, taking into consideration the last century's powerful industrialization, the big Western European companies, and the influx of foreign capital. Working out the state's role in defining the general wellbeing assured by the Industrial Revolution, the two World Wars, the Great Depression in the late twenties presented serious tasks to the leaders of Romania.

KEYWORDS

legal history, state-owned enterprises (SOE), Romania, the 20th century, measures for the protection of national interest, incompatibility, state-owned enterprise in direct administration.

I. INTRODUCERE. POSIBILE CRITERII DE ANALIZĂ A ÎNTEPRINDERILOR PUBLICE

Istoria întreprinderilor publice din România, respectiv Statul Român în calitatea sa de participant activ în economie în prima jumătate a secolului al XX-lea, se poate analiza și interpreta din mai multe perspective. Prezenta publicație are în vedere, în primul rând, urmărirea modificărilor cadrului legislativ din perioada interbelică. Am ales această perioadă pentru că legislația recentă cu privire la întreprinderile publice a evoluat foarte mult, ea fiind armonizată cu legislația europeană și cu recomandările instituțiilor financiare internaționale, respectiv a fost analizată de numeroși autori, de exemplu Emőd Veress.¹

Totodată, există o literatură de specialitate bogată cu privire la originea societăților comerciale, respectiv circumstanțele apariției dreptului societar. În cadrul acesteia se poate identifica și înființarea primelor companii de stat, ca de exemplu Compania Britanică a Indiilor de Est, înființată în secolul al XVII-lea, care prezenta numeroase asemănări cu societatea pe acțiuni ca tipar ulterior, și care dispunea și de un monopol.²

În România, primele societăți s-au înființat la mijlocul secolului al XIX-lea, odată cu crearea Statului Român modern. Dintre acestea, unele funcționează și astăzi și sunt în continuare deținute de stat, ca de exemplu Casa de Depuneri și Consemnațiuni, înființată de către domnitorul Alexandru Ioan Cuza la data de 26 noiembrie 1864,³ antecesoarea CEC Bank S.A., la care Statul Român, prin Ministerul Finanțelor

1 Emőd Veress (2017): The state's role as owner of enterprises: mandatory rules of corporate governance in Romania, *Pro Publico Bono – Public Administration*, Ediție specială nr. 1/2017, p. 62-78.

2 Emőd Veress, Zsolt Fegyveresi, Előd Pál (2019): *Dreptul Societăților*, Editura Forum Iuris, Budapesta – Cluj-Napoca, p. 38.

3 Legea nr. 1654/1864 pentru Instituirea unei case de depuneri și consemnațiuni, publicată în Monitorul Oficial, Partea I, din 26 noiembrie 1864.

Publice, este unicul acționar.⁴ La data de 31 decembrie 2019, capitalul social al CEC Bank era de 2,3 miliarde de lei (aproximativ 480 milioane de Euro).⁵

Tot în anul 1864, a fost înființată de către Alexandru Ioan Cuza societatea Poșta Română, după unirea serviciului poștal cu cel telegrafic, antecesoarea Companiei Naționale Poșta Română S.A.⁶ La data de 31 decembrie 2018, societatea avea capitalul subscris și vărsat în valoare de 229 miliarde lei (aproximativ 48 miliarde de Euro), și se află în proprietatea Statului Român, reprezentat de Ministerul Transporturilor și Infrastructurii (93,52% din pachetul de acțiuni) și a Fondului Proprietatea (6,48% din pachetul de acțiuni).⁷

În anul 1880, Guvernul țării a înființat instituția Căilor Ferate Române, care continuă să existe și astăzi.⁸ În anul 1998, Societatea Națională a Căilor Ferate Române s-a reorganizat, prin divizare, într-o companie națională, în societăți naționale și societăți comerciale: Compania Națională de Căi Ferate – „C.F.R.”, Societatea Națională de Transport Feroviar de Marfă – „C.F.R. – Marfă”, Societatea Națională de Transport Feroviar de Călători – „C.F.R. – Călători”, Societatea de Administrare Active Feroviare – „S.A.A.F.” și Societatea de Servicii de Management Feroviar – „S.M.F.”.⁹ În cadrul societăților din domeniul feroviar, Statul Român este acționar unic, sub tutela Ministerului Transporturilor și Infrastructurii. La data de 31 decembrie 2018, societățile aveau un capital subscris și vărsat în valoare totală de 9,5 miliarde lei (aproximativ 2 miliarde de Euro).¹⁰

Istoria dreptului întreprinderilor publice se poate analiza prin prisma naturii bunurilor publice, respectiv bunurile de interes general, resursele naturale administrate de către acestea. În acest sens, se observă care bunuri publice și care infrastructură au constituit proprietatea statului și prin ce modalitate au fost administrate de-a lungul primei jumătăți a secolului al XX-lea.

O altă perspectivă ar putea fi reprezentată de către poziția statului, respectiv a întreprinderilor publice față de investitorii străini de-a lungul secolului al XX-lea, caracterizat de intensificarea procesului de industrializare, respectiv apariția monopolurilor de stat și dezvoltarea acestora.

În continuare, vom proceda la analiza modalității de protejare a intereselor întreprinderilor publice autohtone, prin acte normative, în primul rând prin introducerea unor taxe vamale la import, în contextul dezvoltării competiției de pe piața internațională.

Un alt criteriu de analiză ar putea fi constituit de reglementările care urmăresc să protejeze interesul național și dezvoltarea acestor reglementări, în condițiile

4 <https://www.cec.ro/despre-noi>

5 https://www.mfinante.gov.ro/static/10/Mfp/guvernanta/rapanual2019_26082020.doc

6 https://www.posta-romana.ro/cnpr-data/_editor/files/2015-10/Raport%20Anual%202010.pdf

7 <https://www.posta-romana.ro/a50/despre-noi/prezentare.html>

8 <http://www.cfr.ro/index.php/ct-menu-item-4/ct-menu-item-80>

9 În baza dispozițiilor art. 47 din Ordonanța de urgență nr. 12/1998 privind transportul pe căile ferate române și reorganizarea Societății Naționale a Căilor Ferate Române

10 <http://www.mt.gov.ro/web14/documente/interes-public/rapoarte/raport%20anual%20iunie%202020.pdf>

schimbării permanente a importanței capitalului de stat și a resursei umane autohtone de-a lungul veacului trecut.

Poate prezenta interes realizarea unei analize comparative cu reglementările din alte țări europene, prin intermediul căreia s-ar putea identifica semne distinctive și caracteristici diferite ale reglementării întreprinderilor publice din Europa, respectiv impactul pe care le-au avut cele două războaie mondiale, Marea Criză Economică din perioada interbelică precum și abordările diferite de reconstrucție după cel de-al Doilea Război Mondial.

Nu în ultimul rând, ar putea fi instructivă abordarea subiectului întreprinderilor publice din punct de vedere politic și ideologic, prin prisma viziunii politice și filozofice a partidelor de guvernare și a modificărilor legislative promovate, precum și a rezultatelor implementării măsurilor asupra economiei în general și asupra profitabilității întreprinderilor de stat în particular.

Toate perspectivele de analiză a dezvoltării gândirii și a reglementărilor întreprinderilor publice, anterior enumerate, ar putea să ne ajute să tragem concluzii și să învățăm din succesul sau eventualele greșeli din trecut. Totuși, prezentul studiu și-a propus, având în vedere complexitatea subiectului, pe de o parte, și limitele întinderii publicației, pe de altă parte, să se limiteze la o retrospectivă istorică a dezvoltării dreptului întreprinderilor publice, atât instituțional, cât și organizatoric.

Interesul și cunoașterea cât mai detaliată a domeniului întreprinderilor publice justifică realizarea unor studii separate aferente fiecărui criteriu de analiză enumerat anterior, care completându-se și armonizându-se reciproc, pot crea premisele înțelegerii și transparenței generale a rolului întreprinderilor publice într-o economie de piață.

Întâmplările recente, Criza Financiară Mondială din 2008 și pandemia din 2020, schimbarea climatică și poluarea mediului înconjurător pun într-o nouă lumină importanța întreprinderilor publice, și în consecință reglementările legale în vigoare, respectiv necesitatea asigurării evoluției în această direcție. Analiza lor aprofundată și multicriterială va asigura tragerea unor concluzii pentru promovarea inițiativelor de îmbunătățire a legislației în domeniu.

II. PREZENTAREA CRONOLOGICĂ A REGLEMENTĂRII ÎNTEPRINDERILOR PUBLICE DIN ROMÂNIA ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Am realizat cartografierea istoriei dreptului întreprinderilor publice pornind de la legislația în vigoare în prezent și de la dispozițiile de abrogare referitoare la aceasta, ajungând astfel, pas cu pas, de la un act normativ mai nou la altul mai vechi. Deoarece prezenta publicație nu și-a propus să studieze izvoarele reglementării întreprinderilor publice, ci evoluția gândirii legale de-a lungul primei jumătăți a secolului al XX-lea, marcată de crize mondiale politice și economice, m-am rezumat la actele normative apărute în această perioadă. În concordanță cu această abordare am regăsit următoarele acte normative:

- 2016 – Legea nr. 111/2016 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice;

- 2011 – Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice;
- 1990 – Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale;
- 1978 – Legea nr. 5/1978 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat, precum și la funcționarea acestora pe baza autoconducerii muncitorești și autogestiunii economico-financiare;
- 1971 – Legea nr. 11/1971 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat;
- 1949 – Decretul nr. 199/1949 pentru organizarea și funcționarea întreprinderilor și organizațiilor economice ale Statului;
- 1929 – Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice;
- 1924 – Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului;
- 1912 – Lege pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912.

Logica prezentării evoluției istoriei dreptului întreprinderilor publice presupune însă ca analiza detaliată a fiecărui act normativ să înceapă cu cea a celui mai vechi, respectiv cu reglementarea din anul 1912, urmând să prezint ulterior fiecare act normativ prin prisma evoluției, respectiv a modificărilor cuprinse în cele ulterioare, până la cel de al Doilea Război Mondial. Astfel, cititorul interesat poate urmări mai eficient schimbările legislative intervenite, așezându-le în contextul schimbărilor politice și sociale, subliniind raportul de cauză-efect al acestor modificări, cu speranța că voi reuși să prezint evoluția istoriei dreptului într-o formă accesibilă și interesantă cititorului.

III. LEGEA PENTRU ÎNCURAJAREA INDUSTRIEI NAȚIONALE DIN 14 FEBRUARIE 1912

Această nouă lege pentru încurajarea industriei naționale a fost votată de Camera Deputaților în ședința din 30 ianuarie 1912, iar de Senat în 10 februarie 1912, fiind publicată în Monitorul Oficial nr. 249 din 14 februarie 1912, și intrând în vigoare începând cu data de 1 aprilie 1912. Ea abrogă vechea lege pentru încurajarea industriei naționale, promulgată la 21 aprilie 1887 și publicată în Monitorul Oficial din 12 mai 1887 și implicit regulamentul ei de aplicare din 28 octombrie 1899.

1. Contextul adoptării Legii

Legea a fost gândită în perioada de după Răscoala Țărănească din anul 1907 și reprimarea ei sângeroasă.¹¹ În prima parte a secolului trecut și până la sfârșitul celui

11 A se vedea Ivan T. Berend (1982): *Decenii critice. Europa Centrală și de Est în perioada interbelică*, Gondolat Kiadó, Budapest, p. 107.

de-al Doilea Război Mondial, în România gândirea politico-economică diferită a reflectat „încercările românilor de a-și găsi propria lor cale de dezvoltare social-economică și de afirmare mai accentuată, pe plan mondial (...)”¹²

Impedimentele dezvoltării industriale și subdezvoltarea economiei au determinat diferențe enorme față de țările occidentale. Pe baza datelor înregistrate în anul 1907, „forța motrice, considerată la 1000 locuitori, era de 10-15 ori mai mică decât în Anglia și de 5-8 ori mai mică decât în Franța.”¹³ Totodată, „un număr de 423.000 de țărani posedau cel mult 3 ha pământ, iar 300.000 nu posedau deloc. Aceasta, în timp ce un număr de 7.800 proprietari, care formau 0,9% din totalul proprietarilor agrari, dețineau 2.977.000 ha, adică 43,7% din suprafața arabilă a țării.”¹⁴

2. Facilitățile prevăzute de Lege

În aceste circumstanțe, țara a avut nevoie urgentă de un cadru legal care să asigure relansarea dezvoltării economice, respectiv asigurarea unor condiții avantajoase și facilități care să contribuie la înființarea de noi întreprinderi, respectiv extinderea celor existente.

Legea a prevăzut detaliat acele beneficii și facilități, care au fost asigurate de către stat, atât în favoarea întreprinderilor existente, cât și a întreprinderilor nou-înființate. O trăsătură interesantă a legii a fost intenția de a defini termenul de întreprindere ca fiind „fabrică oricare așezământ sau întreprindere industrială care, în afara de personalul tehnic și administrativ, întrebuințează sau 20 lucrători, sau mașini mișcate de orice fel de motor, de cel puțin 5 cai putere.”¹⁵

Între facilitățile acordate se număra și vânzarea terenurilor necesare pentru întreprinderi în rate anuale, cu un termen de grație de 5 ani, iar întreprinderilor străine li se asigura cumpărarea terenurilor după 90 de ani de închiriere.

Facilitățile prevăzute prin lege puteau fi solicitate și de către meseriașii care lucrau cu cel puțin patru calfe sau meșteri, de către societățile cooperative de meseriași, cu un capital de cel puțin 2.000 lei legal constituite și care lucrau cu cel puțin 10 lucrători sau asociați, precum și de către societățile cooperative sătești care lucrau fie la un loc, fie la domiciliu, cu 20 de lucrători, în industria casnică.

3. Reglementări cu privire la protejarea intereselor naționale

În cadrul reglementărilor apare promovarea interesului național, deoarece a fost stabilit numărul minim al cetățenilor români în cadrul conducerii întreprinderii și a colectivului de angajați, diferențiat potrivit funcției ocupate, după cum urmează:

12 Toader Ionescu (1996): *Istoria gândirii economice din România (1900–1944)*, Editura Economică, București, Prefață p. III.

13 Ioan V. Totu (1977): *Progresul economic în România 1877–1977*, Editura Politică, București, p. 112.

14 Totu (1977): p. 169-179.

15 Art. 2 din Legea pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912.

În toate întreprinderile cari se bucură de foloasele legii de față trebuie să fie cel puțin 75% români din numărul total al lucrătorilor întrebuințați. Personalul administrativ va trebui să fie cel puțin de 75% români (...). Personalul tehnic trebuie să fie de asemenea de cel puțin 75% români (...).¹⁶

Ca mecanism de protejare a intereselor economice autohtone, legea a stabilit avantaje competiționale în favoarea întreprinderilor românești față de cele străine, în cazul în care oferta întreprinderilor românești era mai scumpă cu 5% decât a celor străine. Mai mult, la oferte egale, întreprinderile mici au fost preferate față de cele de dimensiuni mai mari, respectiv organizate sub formă juridică diferită.

În acest sens, legea a instituit următoarele reguli

La toate licitațiile, fie pentru clădiri, fie pentru furnituri ale Statului, județelor, comunelor și așezămintelor publice de binefacere, fabricanții din țară vor fi preferați celor din străinătate, chiar dacă ofertele lor vor fi mai scumpe cu 5% decât al acestora. În condiție egală vor avea precădere industriile casnice, cooperativele sătești, meseriași și societățile de meseriași.¹⁷

4. Dispozițiile finale ale legii

Prin dispozițiile finale, legea a prevăzut că aceasta va fi în vigoare numai 21 sau 30 de ani de la promulgarea ei, în funcție de industria sau de categoria întreprinderilor. În perioada de după apariția Legii pentru încurajarea industriei naționale, mai exact în anul 1916, performanța economică a țării s-a prezentat în felul următor:

Din capitalul societăților industriale, în 1916, de 636,6 milioane lei aur, 80% sau 511 milioane lei aparțineau societăților străine (...). Pozițiile cele mai importante le aveau trusturile engleze și olandeze cu peste 38% din totalul investițiilor străine, precum și cele germane și austriece cu 36% din capitalul total.¹⁸

16 Art. 21 din Legea pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912.

17 Art. 15 din Legea pentru încurajarea industriei naționale din 14 februarie 1912.

18 Victor Axenciuc (1992): *Evoluția economică a României, cercetări statistice-istorice 1859–1947, vol. I, Industria*, Editura Academiei Române, București, p. 592.

IV. LEGEA NR. 129/1924 PRIVITOARE LA COMERCIALIZAREA ȘI CONTROLUL ÎNTREPRINDERILOR ECONOMICE ALE STATULUI

1. Premisele adoptării Legii

Legea a fost inițiată de către Ministerul Industriei și Comerțului și a reglementat problematica întreprinderilor publice (sau, cum au fost denumite la vremea respectivă, „întreprinderile statului”). Legea a fost promulgată la data de 6 iunie 1924 prin Decretul nr. 1769 și publicată în Monitorul Oficial nr. 121 din 7 iunie 1924.

În contextul internațional, în perioada de după Primul Război Mondial, în anul 1921, ideologul principal și liderul Uniunii Sovietice, Lenin, a instituit un sistem de reforme economice.¹⁹ În anul 1922, Lenin stabilea într-un discurs domeniile economice de importanță strategică pentru stat, respectiv pleda pentru ținerea sub controlul statului a terenurilor agricole, a resurselor de producție, a altor domenii de importanță pentru conducerea supremă a statului.²⁰

În această perioadă, România, asemenea țărilor afectate de pierderile suferite în urma Primului Război Mondial, se afla într-o situație economică precară. Pe de o parte, constrângerea de a duce la bun sfârșit reformele structurale și creșterea productivității în agricultură, pe de altă parte fondurile financiare necesare pentru dezvoltarea industriei autohtone, au pus o presiune uriașă asupra bugetului țării. Mai mult, procesul de planificare a bugetului a fost îngreunat și de obligația de a repara pierderile suferite de inamici și de a achita despăgubiri de război, precum și de dimensiunea îngrijorătoare a datoriei publice.

În anul 1923, bugetul României, din motive de prudență, a fost întocmit doar pentru o durată de 9 luni cu un total de 15,5 miliarde de lei, în condițiile în care primul buget de după război a fost de 7,7 miliarde de lei și exercițiul bugetar s-a încheiat cu un deficit de 2 miliarde de lei. Bugetul pentru anul 1924 a fost proiectat pentru 24 de miliarde de lei, în care au fost prevăzute și incluse și o sumă de 288 milioane de lei pentru plata datoriei externe și o sumă de 590 de milioane de lei pentru plata dobânzilor rentei de expropriere. Tot în acest an, în 1924, datoria publică s-a ridicat la valoarea de 65 de miliarde de lei, dintre care 35 de miliarde de lei au fost reprezentate de datoria internă, în care a fost inclusă și renta de expropriere, iar 30 de miliarde de lei au reprezentat datoria externă.²¹

Din cele prezentate și așa cum rezultă din circumstanțele date, în această perioadă statul a avut ca principal obiectiv valorificarea cât mai eficientă a resurselor

19 În limba rusă: Novaja Ekonomicseszkaja Polityika (NEP), respectiv în traducere, Noua Politică Economică (NPE)

20 What is the plan or idea or essence of *NEP*? (α) Retention of the land in the hands of the state; (β) *the same* for all commanding heights in the sphere of *means of production* (*transport*, etc.); Vladyimir Iljics Uljanov – Lenin: *Notes for a Report „Five years of the Russian Revolution and the prospects of the World Revolution” at the 4-th Congress of the Comintern*, <https://www.marxists.org/archive/lenin/works/1922/nov/13b.htm>

21 Gheorghe Tașcă (1924): Situația financiară internațională de după război, în Mircea Djuvara et al., *Politica externă a României*. 19 prelegeri publice, Institutul Social Român, Cultura Națională, București, p. 121.

naturale existente cu abundență în țară, asigurarea unei administrări a întreprinderilor publice care să asigure maximalizarea rezultatelor, precum și facilitarea infuziei de capital privat în întreprinderi în vederea creșterii profitabilității acestora.

Legea din anul 1924 a avut în vedere crearea cadrului legal propice pentru realizarea tuturor acestor deziderate, prin crearea unor forme juridice ale întreprinderilor care să răspundă acestor nevoi, dar totodată și prin promovarea intereselor naționale și protejarea dreptului la muncă a cetățenilor români, prin asigurarea unor drepturi exclusive.

Condițiile economice și social-politice și-au pus amprenta asupra gândirii economice din epocă (...). Propunerile pentru rezolvarea problemelor ridicate de evoluția viitoare a economiei au fost mai mult decât oricând legate de poziția claselor sociale, ale căror interese erau reprezentate de partide politice.²²

În perioada 1921–1928, guvernarea liberală a adoptat strategia „naționalismului agresiv”²³ ca soluție la problemele economice ale țării și a promovat politica „prin noi înșine”, cu scopul „de a realiza prin măsuri legislative întărirea pozițiilor capitalului financiar și industrial autohton, reprezentat de marii burghezi, grupate în jurul Băncii Naționale și Băncii Românești.”²⁴

Programul de politică economică bazată pe ideologie națională a fost în consens cu întărirea pozițiilor statelor naționale, însă nu a fost urmat de succesul dezvoltării vieții economice. Partidul Liberal a eșuat atât în rezolvarea problematicii legate de terenurile agricole, cât și în relansarea economică a țării, și totodată a creat mediul propice pentru corupție pentru clasele sociale selecte. În aceste condiții, a luat ființă Partidul Național Țărănesc, în urma asocierii între partidele țărănești și alte organizații politice, care, după eșecul guvernării liberale, a reprezentat alternativa pentru guvernarea țării.²⁵

2. Clasificarea întreprinderilor comerciale ale Statului

Corespunzător epocii și dezideratelor gândirii politice de la vremea respectivă, reglementarea legală oglindește principiile enumerate mai înainte. În acest sens, legea a făcut distincție între întreprinderile publice în funcție de domeniul de activitate, respectiv de cât de important este acesta pentru economia națională și de interes strategic. În mod corespunzător, întreprinderile publice sau ale „Statului” cu caracter economic au fost împărțite în două mari categorii:

1. *Întreprinderi de interes general*, care au îndeplinit servicii publice importante pentru economia națională, întreprinderi care au constituit monopol al Statului,

22 Constanța Bogdan, Adrian Platon (1981): *Capitalul străin în societățile anonime din România în perioada interbelică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, p. 26.

23 Virgil Traian N. Madgearu (1929): *Bazele noiei politici economice*, Atelierele Grafice Socec & Co., București, p. 5-6.

24 Bogdan, Platon (1981): p. 28.

25 Berend (1982): p. 320.

precum și cele legate de apărarea națională. În această categorie intrau: Căile Ferate Române (C.F.R.), Poșta-Telegraf-Telefon (P.T.T.),²⁶ Regia Monopolurilor Statului (R.M.S.), atelierele speciale ale armatei, Pirotehnia și Pulberăria armatei.

2. *Întreprinderi cu caracter pur comercial*, respectiv care nu constituie un monopol exclusiv al Statului. Această categoria cuprindea: exploatarea miniere și metalurgice, ateliere de orice fel ale Statului, Navigațiunea Fluvială Română (N.F.R.)²⁷ și Serviciul Maritim Român (S.M.R.),²⁸ exploatarea pădurilor, pescăriilor, abatoarelor și frigiferelor, exploatarea resurselor de energie: cărbuni, petrol, gaz metan și căderi de apă, valorificarea oricăror drepturi ale statului, precum distribuția produselor petrolului etc.²⁹

3. Administrarea și conducerea întreprinderilor cu caracter economic

Întreprinderile publice în regie³⁰ directă, respectiv cele care au fost incluse în categoria „de interes general”, aveau capital integral deținut de stat și au fost administrate pe baza unor reglementări speciale, care nu a făcut obiectul Legii nr. 129/1924. Termenul de regie a fost utilizat în Franța, pentru a desemna o categorie juridică aparte, „régie”, ca administrație teritorială direct responsabilă de asigurarea unui serviciu public, în principal în domeniul furnizării apei, gazului și curentului electric, dar care nu avea un statut legal separat. Totodată, acest termen a fost folosit la denumirea autorității de transport din Paris ca Regia Autonomă de Transport din Paris (RATP),³¹ care dispunea de personalitate juridică de sine stătătoare.³²

Întreprinderile publice care intrau în a doua categorie și se defineau având „caracter pur comercial” puteau atrage și capital privat, în primul rând prin cooperatiune

26 În anul 1925 Poșta-Telegraf-Telefon (P.T.T.) se transformă în P.T.T.R., ca urmare a preluării radiotelegrafiei. Sursa: <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=7305&idm=1,139&idl=2&prn=1>

27 Compania de Navigație Fluvială Română „Navrom” Galați a fost înființată în anul 1890 de către Guvernul Român sub numele de „Navigația Fluvială Română”, societatea având dreptul de arborare a pavilionului național și fiind recunoscută de către toate societățile de navigație ale țărilor riverane. Sursa: <https://navrom.ro/index.php/ro/istoric>

28 Serviciul Maritim Român (S.M.R.) a fost prima instituție de navigație civilă pe mare românească, înființată în 1895, după războiul ruso-româno-turc din anii 1877-1878 și desființată după cel de-al Doilea Război Mondial, în 1945. Sursa: <https://euronaval.ro/2018/12/15/serviciul-maritim-roman-smr-istoric/>

29 În conformitate cu prevederile art. 2 din Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului.

30 Regie înseamnă: formă de organizare a unei întreprinderi având ca obiectiv exploatarea de bunuri ale statului sau valorificarea unor drepturi ale acestuia (ex. perceperea unor impozite directe), caracterizată prin personalitate juridică proprie și gestiune separată de a statului, prin rezultatele financiare. Sursa: <https://dexonline.ro/definitie/regie/770008>

31 Despre istoria RATP: <https://www.ratp.fr/sites/default/files/inline-files/Des-lignes-d-histoires--L-histoire-des-transport-des-origines-%C3%A0-1948--RATP.pdf>

32 Robert Millward (2005): *Private and Public Enterprise in Europe, Energy, Telecommunications, and Transport, 1830-1990*, Cambridge University Press, Marea Britanie, p. 182.

și se supuneau reglementării Legii nr. 129/1924. Întreprinderile cu caracter pur comercial erau administrate de un consiliu de administrație format din cel mult 12 membri, din care o treime erau numiți de guvern, iar restul erau aleși de adunarea generală a acționarilor. Dintre membrii numiți de guvern, doi reprezentau interesele angajaților. Membrii care reprezentau interesele statului erau numiți prin decret regal, pentru o durată de 4 ani, iar după primii doi ani, jumătate din membri au fost înlocuiți prin tragere la sorți, iar membrii înlocuitori au fost aleși pentru un mandat de 4 ani. Președintele consiliului de administrație era desemnat de guvern, iar directorul era numit de către consiliul de administrație.

Comitetul de conducere era format dintr-un director al întreprinderii și doi membri din cadrul consiliului de administrație, dintre care unul numit de guvern. Activitatea consiliului de administrație a fost supravegheată de un comitet de cenzori, format din trei până la cinci membri, dintre care majoritatea numiți de guvern, iar restul aleși de către adunarea generală a acționarilor.

În întreprinderile publice în care erau asociați și privați se putea numi un comisar al guvernului, care asista la ședințele consiliului de administrație, având un vot consultativ. În cazul în care considera că o anumită hotărâre a consiliului de administrație este contrară legii sau statutelor, ori intereselor statului, comisarul putea solicita guvernului suspendarea executării hotărârii respective. Guvernul se pronunța în termen de 15 zile, acceptând sau respingând hotărârea, iar în cazul în care în termenul de 15 de zile nu se pronunța, hotărârea devenea executorie.³³

4. Controlul întreprinderilor publice

O reglementare nou introdusă de către Legea nr. 129/1924 a fost înființarea unui Consiliu Superior pe lângă Ministerul de Industrie și Comerț, în vederea controlului și îndrumării întreprinderilor publice. Președintele a fost desemnat de Consiliul de Miniștri, iar vicepreședintele a fost ales din cadrul consiliului. Membrii consiliului superior erau confirmați prin decret regal pentru un mandat de 5 ani.³⁴

5. Incompatibilități în exercitarea funcțiilor

Legea prevedea și reguli de incompatibilitate, respectiv interzicea numirea de către guvern a membrilor Parlamentului în consilii de administrație sau în comitetul de cenzori ai întreprinderilor publice. La fel, nu puteau fi numiți membri ai Consiliului Superior de Control și Îndrumare, membri ai consiliului de administrație al unor întreprinderi de stat comercializate.³⁵

³³ În conformitate cu prevederile art. 4 din Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului.

³⁴ În conformitate cu prevederile art. 5 și 7 din Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului.

³⁵ În conformitate cu prevederile art. 4 și 5 din Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului.

6. Reglementări cu privire la ocrotirea intereselor naționale

În statutele întreprinderilor publice s-a impus includerea unor prevederi pentru susținerea angajării și promovării în funcții de conducere a cetățenilor români, ca gândire și principiu preluat, continuat și dezvoltat față de Legea pentru încurajarea industriei naționale din anul 1912. În această privință, se impunea ca două treimi din membrii consiliului de administrație și ai comitetului de direcție să fie români, precum ca și președintele consiliului de administrație și directorul general să fie, de asemenea, români. Mai mult, după cel mult șapte ani, proporția personalului român din fiecare categorie trebuia să atingă 75 %, ca număr, dar și prin raportare la fondul de salarii, indemnizații etc. Recrutarea și salarizarea angajaților și conducătorilor trebuiau realizate de către comitetul de conducere, cu aprobarea consiliului de administrație, preferându-se personalul românesc.³⁶

7. Dispozițiile tranzitorii ale legii

În partea finală, legea stabilea durata de funcționare a întreprinderilor publice la maximum 50 de ani, aceasta putând fi reînnoită. Legea impunea asigurarea pentru cazuri de boală, invaliditate, pensionare, deces, pentru tot personalul angajat, cu obligația întreprinderii publice de a se asigura că depunerile se făceau în mod regulat. Actul normativ prevedea și dreptul pentru angajați de a beneficia de o cotă-parte de cel puțin 15 % din beneficiul net al întreprinderii publice.

V. LEGEA NR. 27/1929 PENTRU ORGANIZAREA ȘI ADMINISTRAREA PE BAZE COMERCIALE A ÎNTREPRINDERILOR ȘI AVUȚIILOR PUBLICE

Legea nr. 27 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice a fost promulgată prin Decretul nr. 806 din 15 martie 1929 și publicată în Monitorul Oficial nr. 62 din 16 martie 1929.

1. Circumstanțele adoptării Legii

În anul 1928, în România a avut loc o schimbare a regimului politic, iar conducerea țării a fost preluată de către Partidul Național Țărănesc. Noua elită politică a țării dorea să renunțe la gândirea de politică economică adoptată de către liberali și a promovat facilitarea infuziei de capital străin prin aplicarea politicii „porților deschise”.³⁷

În perioada guvernării liberale, între anii 1924–1928, s-a extins influența și rolul marilor întreprinderi în economie, în primul rând prin reinvestirea profitului

36 În conformitate cu prevederile art. 11 și 26 din Legea nr. 129/1924 privitoare la comercializarea și controlul întreprinderilor economice ale statului.

37 Bogdan, Platon (1981): p. 28.

obținut, respectiv s-a accentuat aspirația către pozițiile dominante și de monopol. În acest context,

în 1928, din totalul de 1.230 de societăți industriale, un număr de 85 de societăți sau 7,6% concentrau, în mâinile lor, 72% din totalul fondurilor proprii ale industriei (...). Agricultură României rămâne predominant cerealică (...). Trei sferturi, din numărul total al gospodăriilor țărănești, erau gospodării mici, în medie cu 2,2 hectare, deținând doar 2% din suprafața arabilă. În același timp, 0,8% din totalul exploatărilor capitaliste-moșierești stăpâneau 32,2% din terenurile agricole ale țării.³⁸

Un reprezentant de marcă și strateg în domeniul dezvoltării economice al Partidului Național Țărănesc, Virgil Traian N. Madgearu, ministru de finanțe cu mai multe mandate, fiind de profesie economist și sociolog, absolvent al Universității din Leipzig, Germania, a avut convingerea că principala provocare a economiei este crearea unei structuri de conducere și organizare adaptată la specificul întreprinderilor românești.³⁹ Madgearu a considerat că „studiul practic al întreprinderilor comerciale și industriale are chemarea să înlesnească dezlegarea uneia dintre cele mai grave probleme ale vieții noastre economice: formarea elementului românesc de conducere a întreprinderilor.”⁴⁰

Așa cum se cunoaște, în anul adoptării legii s-a dezlănțuit Marea Criză Economică, mai exact, în data de 24 octombrie 1929, în așa-zisa „Joia Neagră”. Criza mondială a determinat regândirea rolului și importanței intervenției statelor în economie. Aceasta este perioada, începutul anilor 30, când rolul întreprinderilor publice a crescut semnificativ și

a început să aibă o largă răspândire pe plan mondial (...). Prin înființarea de întreprinderi publice s-a avut în vedere de către guvernele statelor dezvoltate (...) corectarea deficiențelor pieței, promovarea dezvoltării economice, reducerea șomajului aflat la cote ridicate și asigurarea rolului statului asupra direcției generale a economiei.⁴¹

38 Ionescu (1996): p. 12.

39 Ovidiu Nicolescu (1987): Considerații ale lui Virgil Madgearu cu privire la conducerea întreprinderilor, în *Profesorul Virgil Madgearu – Evocări. Studii*. Lucrare coordonată de Secția de Științe Economice și Sociologie a Academiei Republicii Socialiste România și de Academia de Studii Economice, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, p. 265-268.

40 Virgil Traian N. Madgearu (1944): Lecția de deschidere a cursului „Studiul practic al întreprinderilor comerciale și industriale”, în *Curs de economie politică*, Institutul de cercetări economice, București, p. 435.

41 Marina Zaharioaie (2012): Rolul întreprinderilor publice în dezvoltarea economică a statelor din centrul și estul Europei (The role of public enterprises in the economic development of the countries of Central and Eastern Europe) MPRA Paper 41458, University Library of MÜNICH, Germania, p. 1-2.

În aceste condiții politice și economice a fost gândită și adoptată legea care reglementa modalitatea de punere în valoare a întreprinderilor publice și a bunurilor care făceau parte din domeniul public sau privat al statului. În mod cert, noul cadru legal a intenționat să faciliteze infuzia de capital străin, să creeze premisele unei cooperări economice eficiente și să înlesnească administrarea performantă a întreprinderilor publice și a patrimoniului public.

Conform unor analiști economici, în România s-au resimțit efectele crizei economice mondiale în perioada 1929–1933, iar în perioada 1934–1938 economia a înregistrat o nouă fază de avânt.⁴² În urma Marii Crize Economice s-au înregistrat cele mai însemnate pierderi în cazul țărilor predominant agricole, România aparținând acestei categorii la vremea respectivă, datorită faptului că cererea de pe piață s-a restrâns, prețurile s-au redus semnificativ, iar exporturile de produse agricole au înregistrat o scădere record. În România, la începutul anilor 30, drept consecință a crizei, exportul de animale a scăzut cu 45%, exportul de cereale cu 55%, totalul exporturilor cu 42%, iar în paralel, mult mai substanțial s-au redus veniturile realizate din export, cu 73%, datorită căderii prețurilor.⁴³

2. Clasificarea întreprinderilor și a modalităților de administrare a averilor publice

Prin Legea nr. 27/1929 s-a modificat denumirea organului central de coordonare, supraveghere și control a întreprinderilor și averilor publice, din aceea de Consiliu Superior înființat prin legea din 1924 în cea de Consiliu Superior al Administrării Întreprinderilor și Averilor Publice, pe lângă Ministerul de Industrie și Comerț.

O altă diferență comparativ cu legea din 1924, care trata doar două forme ale întreprinderilor publice, legea din 1929 a dezvoltat și a diversificat la șase tipuri de întreprinderi, după cum urmează: arendare sau închiriere, concesiune, regie publică comercială, regie mixtă, regie cooperativă și o combinație din două sau mai multe din aceste forme. Legea a reglementat și excepții de la regula de mai sus, stabilind că puteau fi organizate doar sub forma regiei publice comerciale Căile Ferate Române (C.F.R.), Poșta-Telegraf-Telefon (P.T.T.), Regia Monopolurilor Statului (R.M.S.), stabilimentele militare, ca: arsenalul, pirotehnia și pulberăria, precum și atelierele armatei. Așa cum poate fi lesne de observat, această formă de organizare de regie publică comercială era, de fapt, continuarea formei de întreprindere de interes general, adică o întreprindere publică în regie directă reglementată de Legea nr. 129/1924.

Celelalte categorii nou-introduse de întreprinderi, regia mixtă și regia cooperativă, reprezentau specializarea întreprinderilor clasificate ca având caracter pur comercial stabilite prin Legea nr. 129/1924. În enumerarea actului normativ, respectiv arendarea sau închirierea și concesiunea, reprezentau modalitățile de exploatare a bunurilor statului. Arendarea sau închirierea bunurilor publice se făcea în baza unui caiet de sarcini, pentru un termen maxim de cel mult 10 ani,

42 Axenciuc (1992).

43 Berend (1982): p. 244.

iar valoarea arendeii era egală cel puțin cu media beneficiilor nete realizate în ultimii 5 ani. Puteau face obiectul concesiunii întreprinderile, instituțiile, așezămintele, exploatările, bunurile și drepturile aparținând statului și doar în urma unei licitații publice. Concesiunea trebuia să asigure un venit fix anual cel puțin egal cu media beneficiilor nete realizate prin exploatare în regie proprie în ultimii 5 ani.

3. Administrarea, conducerea și controlul regiilor publice comerciale

Regiile publice comerciale au dispus de personalitate juridică, au avut gestiune autonomă și trebuiau să-și acopere toate cheltuielile, inclusiv plata împrumuturilor, dobânzilor și amortizarea capitalului investit. Vânzarea imobilelor și încheierea unor tranzacții în valoare mai mare de zece milioane de lei se puteau face doar în baza unor legi speciale și doar prin licitație publică. Ca regulă generală, aceste întreprinderi făceau operațiuni de încasări și plăți exclusiv prin agențiile Băncii Naționale a României, iar în funcție de necesități puteau utiliza și casieria regiei.

Îndrumarea și controlul regiilor publice comerciale aparțineau Departamentului sau Serviciului Public în a cărui competență se aflau, administrarea era îndeplinită de către un consiliu de administrație, iar conducerea tehnică, comercială și financiară se realiza printr-o direcție generală și prin intermediul unor direcții speciale. Consiliul de administrație era format din 5 până la 9 membri, dintre care unul era directorul general al întreprinderii, iar președintele era numit de către ministrul de resort.

În cadrul regiilor publice comerciale ale județelor și comunelor, consiliul de administrație era format tot din 5 până la 9 membri, numiți de către consiliul județean sau comunal, care desemnau și președintele consiliului de administrație. Membrii consiliilor de administrație erau numiți pentru un mandat de 4 ani, iar la fiecare doi ani jumătate dintre membri puteau fi înlocuiți.

Legea prevedea și posibilitatea constituirii unui Comitet de direcție format din doi membri delegați de consiliu și directorul general al regiei. Direcția conducea întreaga activitate a întreprinderii și ducea la îndeplinire deciziile consiliului de administrație, iar directorul răspundea personal de conducere.

Controlul regiilor publice comerciale, respectiv verificarea conturilor și a casieriei se executau de către o comisie de control, care avea în componență un expert contabil. Comisia de control avea dreptul de a supraveghea contabilitatea și de a controla inventarele întreprinderilor, precum și execuția conturilor la sfârșitul anului. Rezultatul controlului era înaintat către consiliul de administrație, Consiliul Superior al Administrării Întreprinderilor și Avuțiilor Publice, ministrul de resort și Ministerul de Finanțe. Regiile publice comerciale au rămas sub controlul Înaltei Curți de Conturi.

4. Administrarea, conducerea și controlul regiilor mixte

Întreprinderile exploatate în regie mixtă erau administrate sub forma societăților anonime⁴⁴ prevăzute în Codul de comerț⁴⁵ și în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 27/1929, constituite prin sau fără subscriere publică. Consiliul de administrație era compus din 6 sau 12 membri, din care o treime numiți de colectivitatea publică, iar restul aleși de adunarea generală a acționarilor particulari. Membrii care reprezentau statul erau numiți pentru 4 ani, prin decret regal, după propunerea ministrului de resort. Membrii care reprezentau comunele și județele erau numiți pentru 4 ani, prin deciziile consiliilor comunale, respectiv județene, după propunerea primarului, respectiv a prefectului.

Comitetul de direcție era compus din 2 administratori, unul fiind reprezentantul colectivității publice, iar celălalt fiind directorul general al întreprinderii, numit de consiliul de administrație. Cenzorii controlau gestiunea administrativă și erau în număr de 3 până la 5, dintre care cel puțin unul trebuia să fie expert contabil, iar mandatul lor ținea de la o adunare generală la care se decidea asupra bilanțului anual până la cea următoare.

În cadrul adunărilor generale, dreptul de vot s-a reglementat prin statut. Numărul voturilor colectivităților publice nu putea fi mai mic de o pătrime din numărul total al voturilor și nici mai mare de o treime. Votul colectivităților publice s-a exercitat de către delegatul lor împuternicit. Colectivitățile nu au luat parte la alegerea membrilor consiliului de administrație și a cenzorilor.

5. Administrarea, conducerea și controlul regiilor cooperative

Regia cooperativă, asemenea regiei mixte, a fost administrată sub forma societății anonime prevăzute în Codul de comerț și conform dispozițiilor Legii nr. 27/1929, putându-se constitui în 3 cazuri, după cum urmează:

- când colectivitățile publice se asociau cu cooperativele de orice fel, prin darea în concesiune de bunuri și drepturi;
- când colectivitățile publice se asociau cu cooperativele de orice fel, fără a da vreo concesiune;
- când mai multe colectivități publice se grupau între ele fără asocierea cu cooperative particulare.

Acestor regii li s-au aplicat toate dispozițiile referitoare la administrare, conducere și control ca și în cazul regiilor mixte, cu mici diferențe.

44 Conform definiției prevăzute la art. 77 pct. 3 din Codul Comercial al Regatului României din 15.06.1906: „Societatea anonimă în care obligațiunile sociale sunt mărginit garantate numai până la concurența unui capital determinat și de care fiecare asociat nu răspunde, decât numai cu sumele ce s-a obligat a pune în societate sau cu valoarea acțiunilor sale.”

45 Codul Comercial al Regatului României din 15.06.1906.

6. Incompatibilități în exercitarea funcțiilor

Nu puteau fi numiți sau delegate în Consiliul Superior al Administrării Întreprinderilor și Avuțiilor Publice, persoanele care făceau parte dintr-un consiliu de administrație al unei regii publice comerciale, mixte sau cooperative. Mandatele membrilor consiliului expirau de drept atunci când părăseau funcția pe baza căreia fuseseră numiți în consiliu.⁴⁶

Membrii consiliilor de administrație din cadrul regiile publice comerciale nu puteau face parte din mai mult de două consilii de administrație și își desfășurau activitatea în consiliile de administrație ca atribuție suplimentară. Membrii corpurilor legiuitoare nu puteau face parte din consiliile de administrație ale regiilor publice comerciale. Membrii consiliilor de administrație ale regiilor publice nu puteau face parte dintr-o întreprindere concurentă sau furnizoare ori ale cărei interese erau contrare acesteia.⁴⁷

În cazul regiilor mixte, la fel ca și în cazul regiilor publice comerciale, membrii Parlamentului, în tot timpul cât dețineau mandatul, nu puteau face parte din consiliile de administrație ale acestora. Membrii consiliilor de administrație ale regiilor mixte nu puteau fi numiți sau aleși în mai mult de trei consilii de administrație.⁴⁸ Mai mult, membrii Parlamentului nu puteau fi numiți cenzorii regiilor mixte.⁴⁹

7. Reglementări cu privire la protejarea intereselor naționale

În cazul regiilor mixte, legea din 1929 a continuat tradiția reglementărilor legale anterioare cu privire la protejarea intereselor naționale. Însă, de data aceasta nu a conținut cerințe sau impuneri noi în această privință, ci doar s-a rezumat la prevederea că se aplica în continuare în cadrul regiilor mixte proporția personalului românesc prevăzut la art. 21 al legii din 1924, respectiv cerința ca două treimi din membrii consiliului de administrație și comitetului de direcție să fie români, precum și președintele consiliului de administrație și directorul general trebuiau să fie, de asemenea, român. Mai mult, după cel mult șapte ani, proporția personalului român din fiecare categorie trebuia să atingă 75%, ca și număr, salarii, indemnizații etc.

8. Consecințele doctrinei economice a Partidului Național Țărănesc

Cu toate că Partidul Național Țărănesc a promovat principiul politicii „porților deschise”, respectiv trebuia prioritar să reglementeze situația țăranilor, așa cum definea și denumirea partidului, în perioada guvernării lor au avut în vedere în primul

46 În conformitate cu prevederile art. 3 și 5 din Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice.

47 În conformitate cu prevederile art. 46 din Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice.

48 În conformitate cu prevederile art. 93 din Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice.

49 În conformitate cu prevederile art. 97 din Legea nr. 27/1929 pentru organizarea și administrarea pe baze comerciale a întreprinderilor și avuțiilor publice.

rând interesele burgheziei pe care o reprezentau, în contrapartidă cu cei care simpatizau cu liberalii, a căror putere economică era mult mai însemnată.

La stabilirea formei de organizare a întreprinderilor publice și a formei de punere în valoare a avuțiilor publice au avut în vedere ca și reprezentanții Partidului Național Țărănesc să beneficieze de poziții de conducere bine plătite și cu avantaje speciale în cadrul întreprinderilor publice comerciale, al regiilor mixte și al regiilor cooperative. „Preluarea guvernărilor de către țărăniști, în timpul mării crize din 1929–1933 nu le-a fost de bun augur. Poate altele ar fi fost rezultatele dacă ar fi guvernat într-o perioadă de stabilitate.”⁵⁰

VI. CONCLUZII

Prezentul studiu constituie o retrospectivă istorică asupra dreptului întreprinderilor publice, care ne întărește încă o dată convingerea că prezentul nu poate fi înțeles fără cunoașterea trecutului. În acest sens, un exemplu elocvent îl reprezintă un studiu recent privind dreptul societar prezentat prin intermediul istoriei fabricii de piele Clujana⁵¹ din Cluj-Napoca.⁵² În continuare, nici reglementările viitoare nu pot avea succes fără să analizăm premisele, circumstanțele de ordin politic și social ale actelor normative în vigoare. În vederea adâncirii cunoștințelor noastre cu privire la evoluția reglementării întreprinderii publice ar fi oportună completarea prezentului studiu cu analiza schimbărilor de ordin politico-ideologic, respectiv în comparație cu legislația internațională aplicabilă.

Deja în urma unei priviri superficiale se poate concluziona că în prima parte a secolului al XX-lea a avut loc o evoluție a reglementării legale a întreprinderilor publice în România. Pe de altă parte, se poate observa că de-a lungul timpului, deși s-au schimbat regimurile politice, exista o linie directoare. Mă refer în primul rând la forma de organizare a regiilor autonome⁵³ existente în prezent, a căror reglementare se regăsește încă din 1924, în forma întreprinderii de interes general, respectiv în cea a regiei directe, care au îndeplinit servicii publice importante pentru economia națională, respectiv în 1929 sub forma regiei publice comerciale, care dispunea de personalitate juridică și avea gestiune autonomă. Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale în mod neechivoc continuă tradiția reglementării întreprinderilor publice în regie directă și stabilește faptul că regiile autonome sunt persoane juridice, funcționează pe bază de gestiune economică și autonomie financiară și se organizează în ramurile strategice ale economiei naționale – industria de armament, energetică, exploatarea minelor și a gazelor naturale, poștă și transporturi feroviare, precum și alte domenii.

50 Ionescu (1996): p. 278-279.

51 Detalii despre întreprindere și istoria sa: <https://clujanacluj.com/povestea-noastra/>

52 Emőd Veress (2015): From Capitalism to Utopia – Communist Nationalization of Companies in Central and Eastern Europe, *Acta Universitatis Sapientiae, Legal Studies* nr. 1/2015, p. 125-137.

53 Conform definiției de la art. 2 din Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale.

Se poate observa o similitudine și în privința regulilor de alegere, componență și incompatibilități ale membrilor consiliilor de administrație. Încă de la începutul secolului trecut, între membrii consiliilor de administrație regăsim reprezentantul Ministerului de Finanțe. Mandatul membrilor consiliului de administrație a fost acordat pentru o perioadă de patru ani, iar jumătate dintre acești membri puteau fi înlocuiți la fiecare doi ani, respectiv puteau face parte cel mult din două consilii de administrație în mod concomitent.

În afara perioadei dintre anii 1949–1990, când întreprinderile publice au reprezentat mai mult un instrument de realizare a planului cincinal al partidului, secolul al XX-lea s-a caracterizat printr-o evoluție continuă a reglementării statului și organizării întreprinderilor publice, care creează premisele dezvoltării viitoare a cadrului legislativ în vederea asigurării creșterii competitivității întreprinderilor publice și a adaptării la provocările generate de criza de sănătate mondială în contextul intensificării procesului de globalizare.